

“UYGULANABİLİR ETİK”İN ÖNEMİ ve SÜRDÜRÜLEBİLİR DOĞA **Hürriyet Gazetesi, 23/09/2002**

Günümüz çağdaş felsefe çalışmalarında belki de en önemli düşünme ve tartışma alanı olarak uygulamalı etik başlıklarını buluyoruz. Bir felsefe disiplini olarak “etik”, uygulanabilirliği ölçüsünde, kapalı, kendi içinde bir felsefe ürünü olmaktan çıkıyor; günümüzün sorunlarına ve en önemlisi bize dair sorunların odağına bizi çekiyor.

Bu noktada “zaten sorunların odağında yaşıyoruz” diyebilirsiniz. Ancak önemli olan sorunların içinde yaşamak değil, yaşamın sorunlarına kuşbakışı olarak –bir felsefe gözlüğü ile- bakabilmek ve pratikte işimize yarayabilecek, bize yol gösterebilecek sonuçlara ulaşmaktır. Kısacası bir ‘farkında oluş’, bilinç hali ile yaşamaktır.

Modern diyelim, postmodern diyelim ya da tükenmenin eşiğinde diyelim; ne dersek diyelim bugünün, günümüz dünyasının en önemli sorunu ekolojik sorunlardır. Türkiye gibi kalkınmanın eşiğinde varolma mücadelesi veren, nazik diplomatik üslupla “gelişmekte olan” ama 3. dünya kategorisine giren ülkeler ekonomik ve siyasi darboğazları geçmekte zorlandığından ekolojik sorunlara getirilebilecek çözümlere ilişkin yatırımlar ve tartışmalar listelerde bir hayli geriye bırakılmıştır. Oysa ki, ekolojik sorunların varabileceği, yol açabileceği durumlar diğer tüm problemleri etkileyecek ciddiyete ulaşabilir. Bir metaforla anlatmak istenirse; ülkemizi hastalanmış bir akciğer olarak düşünelim. Çeşitli reçetelerle akciğerin nefes alması ve böylece diğer organlara gereken oksijeni sağlayarak bedeni hayatta tutması sağlanmaya çalışılıyor. Oksijeni evlerine taşıyan hücreler (yani bireyler olarak bizler) kendi içimizde o kadar mutsuz ve çaresiz ki bu koşuşturmacanın vücudu tedavi edeceğine ve eski günlerine kavuşturacağına hiç inancımız yok. Arasıra mideyi dolduran besinlerle enerji yayılıyor ama o da pek uzun sürmüyor. Diğer yandan da oksijensiz yaşamaktan bedenin birçok dokusu, organı hastalanıyor. Bir süre sonra çok etkili ve çözüme kavuşturacak, tedaviyi mutlak olarak sağlayacak bir ilaç daha alınıyor. Ama bu ilacı bünye kaldıramıyor çünkü akciğer artık görevini yapamaz durumda. Bronşları tıkanmış, kapkara, çaresiz. İşte burada bir mikro ülke tasarımı var. Tüm sorunlar bir yana, tam ayağa kalkılacağı sırada oksijeni sağlayamayacak hale gelmiş akciğer gibi ülkelerin doğal kaynakları tek tek kuruyor, gücünü kaybediyor. Sürdürülebilir kalkınma olarak adlandırılan Birleşmiş Milletler kavramını da bu sürdürülebilirliğin, bir ontik temel, olmazsa olmaz koşul olarak “doğa”nın ve doğal kaynakların varlığı ile mümkün olabileceğini görmezden gelmemek gerek.

Filozof Descartes, doğayı, "hakim ve sahip olunacak" bir şey olarak tanımlıyordu. Evet insan, doğaya tüm bencil ve faydacı eğilimleriyle yaklaştı ve bu yüzden teknolojinin bugün ulaştığı yıkıcı boyut ve hizmet ettiği amaçlar sadece teknoloji kavramı ile açıklanamaz. İnsandaki niyeti aşan birşeyler olmuştur. Bugün büyük miktarlarda atmosfere verilen atık gazların, nehir ve göllere boşaltılan endüstriyel sıvı atıkların , tarımsal kimyasalların, yiyeceklere eklenen zararlı katkı maddelerinin dünyanın çeşitli bölgelerinde kullanılan biyolojik ve kimyasal silahların sorumlusu gerçekten teknolojinin kendisi mi? Yoksa bu etkinliklerinden elde edilen artı değeri paylaşan ve bu artı değeri daha da yükseltmek için teknolojiyi bir araç olarak kullanan sınıflar mıdır?

İnsanın olduğu kadar (artı değerın paylaşımında emekçi kesimlere düşen ancak kendi işgüçlerini yeniden üretebilecek bir miktardır. Günümüz koşullarında bu miktar açlık sınırında ve her türlü güvenceden yoksun bir yaşam düzeyine indirgenmiştir), doğanın da kapitalist üretim süreci tarafından amansızca sömürülmesi, varolan kapitalist sistem içinde yapılacak elektrik tasarrufu, kağıt toplama vb. küçük çaplı reform ve iyileştirmelerle ya da çevreyi kirleten endüstriyel işletmelere para cezası verme gibi önlemlerle çözülebilecek bir sorun değildir. Tümünüyle demokratik, katılımcı, toplumsal, eşitlikçi, saydam vb niteliklere ulaşmamış ve iyi eğitilmiş kolektif bilince sahip inisiyatif kullanabilen bireylerden oluşmadan bir sistemde böylesi önlemler sonuç alıcı olamaz.

Bu bağlamda "uygulamalı etik" çalışmalarının önemini vurgulamak yerinde olacaktır. İyi eğitilmiş, kolektif bilince sahip inisiyatif kullanabilen bireylerden oluşmuş bir toplum şüphesiz 'uygar olma' tanımıyla paraleldir. Bunun yolu ise insanı insan yapan özelliklerden birisi olan etik donanım ile oluşturabiliriz. Bu donanımı tüm kamu kurumlarında, ortak yaşama alanlarında, ailelerimiz içinde, okullarda ne kadar geniş ölçüde yaygınlaştırabilirsek başta doğayla barış içinde yaşamak olmak üzere pek çok hayati alanda sürdürülebilir bir kalkınmadan söz edebiliriz.

Güncel ÖNKAL
O.D.T. Ü Felsefe Bölümü